

Universiteit Utrecht  
Master psychologie, Sociale Psychologie

THESIS

**Sekseverschillen in subjectieve opgewondenheid bij  
het bekijken van seksuele films: effecten van normen-  
en waardenoverschrijding.**

Jonathan Vorsselman studentnummer 3162109

29 juni 2010

Begeleider: Michael Häfner

## **Abstract**

Uit onderzoek van onder andere Suschinsky, Lalumière en Chivers (2009) is gebleken dat vrouwen een lagere overeenkomst tussen de fysiologische en subjectieve opgewondenheid hebben bij het zien van seksuele films dan mannen. De subjectieve opgewondenheid valt voor vrouwen lager uit dan de fysiologische. In dit onderzoek wordt onderzocht of de lage subjectieve opgewondenheid bij vrouwen tot stand komt door onbewuste activatie van de heersende sociale normen en waarden op seksueel gebied. Er wordt een significant sekseverschil gevonden van normen-en waardenoverschrijding bij het zien van een pornografisch filmpje. Vrouwen vinden een pornografisch filmpje meer tegen hun normen en waarden in gaan dan mannen. Vrouwen vinden een pornografisch filmpje ook meer tegen hun normen en waarden in gaan dan een romantische seksscène. Wat opvalt is dat vrouwen een pornografisch filmpje tegelijkertijd ook significant minder opwindend vinden dan een romantische seksscène. Ook wordt gevonden dat een seksuele context een sekseverschil in beoordeling op aantrekkelijk teweeg kan brengen. Mannen vinden een actrice significant aantrekkelijker als zij in een pornografische context geplaatst is. Voor vrouwen werd hier geen significant verschil gevonden.

## **Introductie**

Er zijn op psychologisch gebied tal van verschillen tussen mannen en vrouwen en er zijn op een heleboel vlakken onderzoek naar gedaan. Een veel onderzocht onderwerp is het verschil in seks drive tussen de seksen. Baumeister, Catanese en Vohs (2001) beschrijven sex drive als de sterkte van de motivatie om seks te hebben. Uit hun onderzoek komt naar voren dat de sex drive van mannen groter is dan van vrouwen. Onderzoek van Chivers, Seto, Lalumière, Laan, & Grimbos (2010) toont aan dat er op

fysiologisch gebied geen verschil in opgewondenheid is tussen mannen en vrouwen. Het verschil in de mate van opgewondenheid is van psychologische aard, in plaats van biologisch. Bij het zien van seksuele stimuli raken mannen en vrouwen namelijk in dezelfde mate fysiologisch opgewonden (Chivers, Lalumière, & Suschinsky, 2009). Chivers et al. beschrijven echter een fenomeen genaamd subjective-genital agreement, wat de overeenkomst tussen de fysiologische en subjectief ervaren seksuele opgewondenheid aangeeft. Zij ontdekten dat er een sekse verschil is in de mate van overeenkomst tussen fysiologische en subjectieve opgewondenheid. Zij ontdekten dit door mannen en vrouwen verschillende seksuele filmpjes te laten kijken en tegelijkertijd hun fysiologische opgewondenheid te meten en te vragen in welke mate zij opgewonden waren. Wat opviel was dat mannen een hoge correlatie vertoonden tussen hun fysiologische opgewondenheid en hun subjectieve aangegeven opgewondenheid maar dat vrouwen een veel mindere correlatie hiertussen vertoonden. Aan de fysiologie van mannen en vrouwen kon het verschil in subjective-genital agreement niet liggen omdat vrouwen zelfs op meer uiteenlopende stimuli fysiologische opgewondenheid vertoonden dan mannen. Chivers, Seto, Lalumière, Laan, & Grimbos, (2010) en Chivers (2005) stelden dat de menselijke seksuele respons een dynamische combinatie van cognitieve, emotionele en fysiologische processen is. Volgens deze redenering ligt het sekse verschil in subjectieve-genitale overeenkomst dus in de cognitieve of emotionele hoek.

### *Onderzoeksrichtingen*

Er zijn meerdere mogelijke oorzaken verondersteld voor de lagere subjectieve-genitale overeenkomst in opgewondenheid van vrouwen. Vrouwen zouden minder goed dan mannen de fysiologische staat kunnen inschatten in een experimentele

setting (Pennebaker & Roberts, 1992). Dit zou veroorzaakt worden door het afwezig zijn van essentiële situationele cues die ervoor zorgen dat vrouwen hun fysiologische staat wel goed kunnen inschatten. Als vrouwen minder goed hun fysiologische staat in een labruimte kunnen inschatten dan mannen zou het mogelijk zijn dat ze minder goed in de gaten hebben dat ze opgewonden zijn. Door het ontbreken van essentiële situationele cues, zoals hun partner of een romantische setting die in een labruimte niet aanwezig zijn, is de opgewondenheid voor vrouwen dan moeilijker te beoordelen.

Een andere verklaring voor de discordantie tussen subjectieve en genitale opgewondenheid bij vrouwen is dat de fysiologische respons een automatische reactie is op een seksuele context (Chivers & Bailey, 2005). Vrouwen zouden in een situatie met seksuele stimuli automatisch fysiologische reageren vanuit een evolutionaire werking (Chivers Lalumière & Suschinsky, 2009). Er wordt door Chivers et al. geredeneerd dat vrouwen in vroegere tijden seksueel paraat moesten zijn in seksueel dreigende situaties omdat het winnen van een vrouwelijke sekspartner niet zo zacht zou gaan als tegenwoordig gebeurt. Ook als er geen positieve gevoelens bij de vrouw aanwezig waren moest zij in dergelijke situatie dus voor gemeenschap paraat zijn om niet gewond te raken tijdens de gemeenschap. De seksuele context zorgde dan automatisch, door vaginale vasocongestie, voor lubricatie van de vaginale tract, ongeacht wat de gevoelens van de vrouw hierbij waren. Op die manier werd de kans op verwonding en infecties verkleind. De fysiologische opgewondenheid zou hierdoor niet direct een afspiegeling zijn van de subjectieve opgewondenheid van een vrouw, maar van een automatische reactie op de omgeving. Hierdoor ontstond dan een discordantie tussen fysiologische en subjectieve opgewondenheid.

Weer een andere kijk op het fenomeen van fysiologische-subjectieve discordantie bij vrouwen wordt gegeven als er gekeken wordt naar de invloed van de

maatschappij en de attitudes tegenover seks en rolverdelingen. Volgens Baumeister (2000) is de sex drive van vrouwen meer onderhevig aan sociale en maatschappelijke normen dan die van mannen. Als de sex drive van de vrouw inderdaad meer door de maatschappij gevormd wordt dan die van mannen is het belangrijk om te weten wat de normen en waarden van de maatschappij op het gebied van seks voor vrouwen zijn. Het wordt voor een man meer geaccepteerd dat hij naar seksuele stimuli zoals pornografische films kijkt dan voor een vrouw (Murnen en Stockton, 1997; Hald, 2006). Het is een aangeleerd proces dat vrouwen zich niet te proksueel horen te gedragen in de maatschappij, en dat de normen en waarden op seksueel gebied zijn voor vrouwen anders dan die voor mannen. Bovendien is het grootste gedeelte van de seksindustrie gericht op mannen en niet op vrouwen (Hald, 2006). Als de normen en waarden van de maatschappij een rol spelen in de discordantie tussen subjectieve en fysiologische opgewondenheid door het zien van seksuele filmpjes bij vrouwen kan dit verschillende effecten hebben. Omdat vrouwen zich niet te proksueel horen te gedragen bestaat de mogelijkheid dat vrouwen gewoonweg liegen over hun opgewondenheid. Het zou dus kunnen zijn dat de vrouwen in eerdere onderzoeken sociaal geaccepteerde antwoorden gaven op de vraag of ze de seksuele stimuli opwindend vonden. Dit zou dan een verschil in subjectieve en fysiologische opgewondenheid teweeg brengen. Het zou ook kunnen zijn dat vrouwen onbewust en ook fysiologisch wel opgewonden raken tijdens het zien van seksuele stimuli maar dat er automatisch een conflict volgt tussen de gevoelens en de normen en waarden van de vrouw of die van de maatschappij die ervoor zorgt dat vrouwen subjectief minder opgewonden raken. In het onderzoek van Van den Bos et al. (2007) komt het human alarm system ter sprake. Dit is een psychologisch systeem dat ervoor zorgt dat mensen een situatie alerter verwerken als zij in een alarmerende situatie

terecht komen. Een seksfilmpje zou voor een vrouw een alarmerende situatie kunnen zijn omdat het bekijken van het filmpje tegen de normen en waarden van de maatschappij en de vrouw is. Als de vrouw de situatie daardoor alerter gaat verwerken zou het moeilijker kunnen zijn om het filmpje opwindend te vinden dan wanneer de vrouw zich door de situatie zou laten meeslepen. Er wordt dus direct en waarschijnlijk onbewust afstand genomen van de gebeurtenissen in het filmpje. Door de activatie van het human alarm system zouden de vrouwen werkelijk subjectief minder opgewonden worden. De omstandigheden waarin het filmpje gezien wordt en de inhoud ervan bepalen dan of het human alarm system wordt geactiveerd.

### *Huidige onderzoek*

In dit onderzoek wordt er geprobeerd om aan te tonen dat de activatie van normen en waarden door het human alarm system van invloed is op de subjectieve opgewondenheid bij het bekijken van seksfilms. Dit wordt gedaan door proefpersonen te vragen naar hun mening over een aantal onderwerpen na het bekijken van filmpjes met seksscènes in een publieke setting en een privé setting. Door het gebruik van een publieke setting wordt er geprobeerd om de normen en waarden van de maatschappij in het onderbewuste actiever te maken zodat de normen en waarden meer relevantie hebben bij het bekijken van de stimuli. Er wordt gebruik gemaakt van filmpjes omdat die in verhouding tot andere media zoals geluidsfragmenten of plaatjes voor de meeste opgewondenheid zorgen (Abel, Barlow, Blanchard, & Mavissakalian, 2005). Voor het onderzoek wordt gebruikt gemaakt van een expliciet pornografisch seksfilmpje en een romantisch seksfilmpje. Dit wordt gedaan om aan te tonen dat de normen en waarden voor vrouwen niet door het naakt in de filmpjes overschreden wordt maar door de context en handelingen in de films. Door middel van een

vragenlijst wordt onder andere gevraagd naar de opgewondenheid, de mate van normen- en waardenoverschrijding en mate van schaamte. Schaamte wordt als onderwerp gebruikt omdat dit wellicht het effect van normen en waarden kan verduidelijken.

Aan de hand van een analyse van de ingevulde vragenlijsten wordt geprobeerd een aantal hypothesen te bevestigen. Er wordt verwacht dat mannen een pornografisch filmpje opwindender vinden dan vrouwen omdat de normen en waarden voor mannen en vrouwen anders zijn. Vrouwen zullen een romantische seksscène juist opwindender dan mannen vinden. Voor mannen is een romantische seksscène wellicht meer normen- en waardenoverschrijdend dan voor vrouwen waardoor hun subjectieve opgewondenheid lager zal zijn. Er wordt verwacht dat vrouwen een romantische seksscène opwindender vinden dan een pornografisch filmpje. Een romantische seksscène zal niet tot een normen- en waardenoverschrijding leiden en zal daarom de opgewondenheid ook niet beïnvloeden. In een publieke setting zullen mannen een romantische seksscène minder opwindend vinden dan in een privé setting. Dit wordt verwacht omdat de normen en waarden van de maatschappij in een publieke setting waarschijnlijk relevanter zijn dan wanneer men alleen is. Er wordt verwacht dat bij het kijken van een pornografisch filmpje de Normen en waarden voor vrouwen meer worden overschreden dan voor mannen. Het is voor mannen namelijk meer geaccepteerd om pornografische filmpjes te bekijken. Vrouwen zullen meer schaamte voelen dan mannen bij het kijken naar een pornografisch filmpje. Er wordt verwacht dat de schaamte van vrouwen voor het kijken van een pornografisch filmpje in een publieke setting groter is dan in een privé setting. Door de publieke setting worden en normen en waarden van de maatschappij namelijk meer relevant.

## Onderzoek 1

Het eerste onderzoek was in eerste instantie bedoeld om uit te sluiten dat het mogelijke gevonden verschil in opgewondenheid tussen verschillende condities aan de aantrekkelijkheid van de actrice in de filmpjes te danken is. Daarom wordt een onderzoek gedaan naar het verschil in aantrekkelijkheid van de actrices. Om de invloed van aantrekkelijkheid aan te tonen wordt een onderzoek gedaan door mannen en vrouwen te vragen naar de aantrekkelijkheid van de actrices in een neutrale context.

### *Seksuele normen en waarden en beoordeling op aantrekkelijkheid*

Voortbordurend op het gegeven dat mannen en vrouwen verschillen in hun subjectieve opgewondenheid bij het zien van seksfilms wordt meteen ook een ander gegeven onderzocht. Er wordt verondersteld dat door het human alarm system, geactiveerd door overschrijding van normen en waarden, ook oordelen van mannen en vrouwen verschillend kunnen worden beïnvloed door de seksuele context. Er wordt daarom in dit onderzoek onderzocht of een seksuele context van invloed kan zijn op de beoordeling van aantrekkelijkheid van een vrouw. In reclames wordt ook vaak gebruik gemaakt van seks om een product positiever aan te prijzen dan het in feite is (Lin, 1998). Er wordt verwacht dat er voor mannen en vrouwen een verschil in mening zal ontstaan bij het beoordelen van een persoon die in een seksuele context geplaatst is. Om een nuancering aan te brengen in seksuele context wordt onderscheidt gemaakt tussen een liefdevolle romantische seksscène en een expliciete pornografische seksscène. Dit wordt gedaan om aan te tonen dat niet het bloot in de filmpjes tegen de normen en waarden van vrouwen is maar dat de context en handelingen ervoor zorgen dat normen en waarden worden overschreden. Er wordt



verwachten dat de eerst genoemde seksscène de normen en waarden over seks voor de vrouwen niet zal overschrijden maar de laatstgenoemde seksscène wel. Als de seksuele context aansluit bij iemands normen en waarden zal die geen negatief effect hebben op de beoordeling van de persoon in die context, maar wel als de normen en waarden wel worden overschreden. Als gevolg hiervan zal door vrouwen de persoon in een pornografische seksscène, door activatie van het human alarm system, minder aantrekkelijk worden gevonden dan in een neutrale context. Er wordt verwacht dat de normen en waarden in geen van beide seksuele contexten overschreden wordt voor mannen en daardoor zullen de actrices in beide seksscènes aantrekkelijker worden gevonden dan wanneer zij in een neutrale context getoond worden. In een seksuele context wordt verwacht dat mannen de actrice in een pornografisch filmpje dan weer aantrekkelijker vinden dan de actrice in een romantische seksscène omdat lust daar meer centraal staat. Waarschijnlijk geldt voor mannen namelijk dat hoe meer bloot en seks er getoond wordt hoe opwindender ze het vinden want is voor mannen door de maatschappij geoorloofd om hun voorkeur voor seksuele stimuli te uiten. Bij vrouwen wordt in een seksuele context het tegenovergestelde verwacht, door het optreden van het Stopsignaal. De actrice in de romantische seksscène zal dus aantrekkelijker worden gevonden dan de actrice in het pornografische filmpje. De normen en waarden op het gebied van seks zorgen er waarschijnlijk voor vrouwen voor dat de uiting tegenover liefdesscènes is geoorloofd, en de seksuele context wel een positieve invloed heeft op de beoordeling op aantrekkelijkheid, maar tegenover een pornografische seksscène niet geoorloofd is, en daardoor een negatieve invloed heeft.

## **Methode**

### *Participanten en design*

59 mannen en 60 vrouwen hebben aan dit onderzoek deelgenomen. De participanten waren voornamelijk studenten van de Universiteit van Utrecht en de Hoge School van Utrecht. Het onderzoek bestond uit een 2x2x2 between subjects design met als onafhankelijke variabelen Geslacht (man vs vrouw), Context (neutraal vs seksueel) en Actrice (pornoactrice vs Hollywoodactrice) en als afhankelijke variabele Aantrekkelijkheid. Er werd gebruik gemaakt van vier experimentele condities en het geslacht van de participant werd ook als conditie beschouwd. In het onderzoek werd gebruik gemaakt van fotomateriaal en filmmateriaal. De vier condities bestonden respectievelijk uit het zien van een foto van een pornoactrice, of het zien van een foto van actrice Angelina Jolie, of het zien van een pornofilmpje met de eerder genoemde pornoactrice, of het zien van een filmpje met een seksscène met actrice Angelina Jolie. De condities met foto's werden beschouwd als 'stimulus in neutrale context' en de condities met filmpjes werden beschouwd als 'stimulus in seksuele context'. Het onderzoek werd deels in het onderzoekslaboratorium van de Universiteit van Utrecht en deels in de kantine en op het universiteitsterrein van de Universiteit van Utrecht gehouden.

### *Procedure*

Voor de condities met de stimulus in neutrale context werden mensen in en rond de Universiteit van Utrecht aangesproken en gevraagd of zij mee wilden doen aan een kort onderzoek. Personen die mee wilden doen werden ad random in een van de twee fotocondities ingedeeld. In de eerste conditie kregen de participanten een A5-formaat papiertje met een snapshot van een pornoactrice uit een pornografisch filmpje te zien,

waarbij de actrice normale kleding aanheeft en er verder niet kan worden opgemaakt dat ze een pornoactrice is. Op de foto waren alleen het hoofd en de schouders van de actrice te zien. De actrice werd dus buiten een seksuele context getoond. De participanten uit de tweede conditie kregen een A5-formaat papiertje te zien met daarop een snapshot van Angelina Jolie uit een Hollywoodfilm. Ook zij heeft kleding aan en staat met alleen haar hoofd en schouders op de foto. Ook deze actrice werd dus buiten een seksuele context getoond. Conditie drie en vier bevatten stimulus in seksuele context en hiervoor werd filmmateriaal gebruikt. Hiervoor werden participanten geworven die zich aanmeldden als vrijwilliger bij het onderzoekslab van de Universiteit van Utrecht. Personen die zich voor het onderzoek aanmeldden werden ad random in een van de filmcondities ingedeeld. Deelnemers moesten bij aanvang van het onderzoek een vrijwilligersverklaring ondertekenen en werden hierna in een individueel onderzoekshokje geplaatst waar ze een van de twee filmpjes te zien kregen. In de derde conditie kregen participanten op een computer een pornografisch filmpje te zien met de eerder genoemde pornoactrice. In dit filmpje komen expliciete seksuele handelingen in beeld zoals orale bevrediging en vaginale penetratie. Het filmpje duurde ongeveer vijf minuten. In de vierde en laatste conditie kregen participanten op een computer een stuk uit de Hollywoodfilm te zien waaruit de snapshot van Angelina Jolie genomen was. Het stukje film bestaat uit twee romantische liefdesscènes waarin Angelina Jolie de liefde bedrijft met een andere acteur. In dit stukje film komen alleen suggestief seksuele handelingen voor. De acteurs zijn wel naakt te zien maar de geslachtsdelen worden subtiel buiten beeld gelaten. Dit filmpje verschilt ook van het pornografische filmpje doordat er overduidelijk liefde in het spel is, waar het bij het pornografische filmpje enkel om lustbevrediging ging. Ook dit filmpje duurde ongeveer vijf minuten. Aan het einde

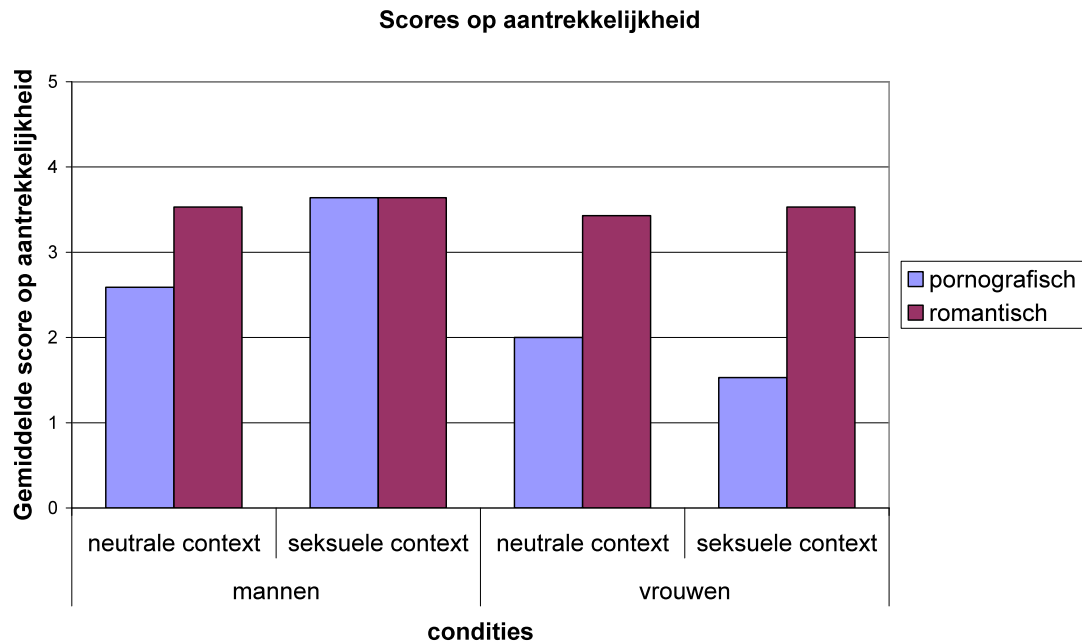
van alle vier de conditie werd de participanten gevraagd om op een 5-punts Likert-schaal aan te geven in hoeverre ze het eens waren met de stelling:

“Ik vind deze actrice aantrekkelijk”, waarbij 1 stond voor ‘helemaal niet mee eens’ en 5 stond voor ‘helemaal mee eens’. Bij de condities met de foto’s stond de stelling boven de foto van de desbetreffende actrice. Bij de condities met de filmpjes werd de stelling na het zien van het filmpje op het beeldscherm getoond. Van alle participanten werd ook gevraagd hun geslacht aan te geven.

## **Resultaten**

De resultaten van de vier condities zijn in één databestand samengevoegd en er is een ANOVA uitgevoerd met als onafhankelijke variabelen Geslacht, Context en Actrice, en als afhankelijke variabele Aantrekkelijkheid. Hieruit kwam een significante drieweginteractie naar voren tussen alle drie de onafhankelijke variabelen  $F(1,111) = 4,50, p = .04, \eta_p^2 = .04$ . De resultaten van die drieweginteractie zijn in figuur 1. weergegeven. Door verdere analyse van de drieweginteractie met simple comparisons werden de onderlinge verschillen tussen de condities bekeken en de hypothesen van het onderzoek getest.

Uit de resultaten komt naar voren dat er wel een verschil is in aantrekkelijkheid tussen de actrices in een neutrale context. Angelina Jolie wordt in neutrale context aantrekkelijker gevonden dan de pornoactrice door mannen ( $M = 3.53, SD = 0.94$ ) en ( $M = 2.59, SD = 0.62$ )  $F(1,111) = 8.36, p = .005, \eta_p^2 = .07$  en vrouwen ( $M = 3.43, SD = 0.94$ ) en ( $M = 2.00, SD = 0.74$ )  $F(1,111) = 14.64, p = .000, \eta_p^2 = .12$ . Dit weerlegt de eerste hypothese dat de actrices even aantrekkelijk zijn.



**Fig. 1** Gemiddelde scores op de aantrekkelijkheid van de actrices in alle condities.

Er wordt bij de vrouwen geen significant verschil in aantrekkelijkheid van de pornoactrice gevonden tussen een neutrale context en een seksuele context  $F(1,111) = 1.61, p = .21, \eta_p^2 = .01$ . De seksuele context lijkt dus voor vrouwen geen invloed te hebben op het beoordelen van aantrekkelijkheid. Er werd verwacht dat mannen een vrouw aantrekkelijker vinden als zij in een seksuele context te zien is. Uit de simple comparisons blijkt hier deels wel bewijs voor gevonden. De pornoactrice werd in een seksuele context wel significant aantrekkelijker gevonden dan in een neutrale context ( $M = 3.64, SD = 1.21$ ) en ( $M = 2.59, SD = 0.62$ )  $F(1,111) = 8.14, p = .005, \eta_p^2 = .07$ . De romantische actrice (Angelina Jolie) werd echter niet nog aantrekkelijker gevonden als ze in een seksuele context getoond werd  $F(1,111) = .11, p = .74, \eta_p^2 = .00$ . Zij werd in beide condities door mannen even aantrekkelijk gevonden. De verwachting was ook dat bij de mannen de pornografische context een hogere aantrekkelijkheid zou teweegbrengen dan de romantische context. Uit de simple comparisons blijkt echter dat er geen significant verschil in aantrekkelijkheid tussen

de pornoactrice en Angelina Jolie te zijn als zij in een seksuele context getoond werden  $F(1,111) = .00, p = .97, \eta_p^2 = .000$ . De romantische en de pornografische actrice worden in een seksuele context even aantrekkelijk gevonden door mannen. Voor de vrouwen werd precies het tegenovergestelde verwacht in de seksuele context. Het blijkt uit de resultaten inderdaad dat de actrice in de romantische seksscène aantrekkelijker wordt gevonden dan de actrice in de pornografische seksscène ( $M = 3.53, SD = .96$ ) en ( $M = 1.53, SD = .74$ ),  $F(1,111) = 36.95, p = .000, \eta_p^2 = .25$ .

## **Discussie**

Er werd verwacht dat er twee ongeveer even aantrekkelijke actrices geselecteerd waren voor het onderzoek zodat er geen mediërend effect van aantrekkelijkheid zou zijn op de subjectieve opwindendheid van de seksfilmpjes voor het onderzoek naar sekse verschillen in subjectieve opgewondenheid. Uit de resultaten blijkt echter dat zowel mannen als vrouwen de actrice Angelina Jolie aantrekkelijker vonden dan de pornoactrice als ze niet wisten dat het een pornoactrice was. Deze resultaten brengen het onderzoek nog niet in gevaar omdat er verwacht wordt dat zelfs als de actrice minder knap is, het pornofilmpje door mannen toch opwindender dan de romantische seksscène wordt gevonden. Als dat effect inderdaad wordt gevonden, is het effect van de seksuele context namelijk nog sterker dan wanneer er twee even aantrekkelijke actrices gebruikt zouden zijn.

De hypothese dat de pornoactrice in een seksuele (pornografische) context door vrouwen minder aantrekkelijk wordt gevonden dan in een neutrale context werd niet bevestigd door de resultaten. Ze blijkt in beide contexten even (on)aantrekkelijk te zijn voor vrouwen. Dit resultaat valt op meerdere manieren uit te leggen. Het zou aan de ene kant zo kunnen zijn dat de context voor vrouwen geen invloed heeft op

hun oordeel. Er is ook een mogelijkheid dat er een bodemeffect optreedt bij deze resultaten. Omdat de actrice namelijk in een neutrale context al zo onaantrekkelijk werd gevonden door vrouwen valt het misschien moeilijk aan te geven om een de actrice in een pornografische context nog onaantrekkelijker te vinden. Er valt wel een kleine trend waar te nemen die het effect toch aantoont omdat de actrice in de pornografische context wel iets onaantrekkelijker wordt gevonden maar dit effect is niet significant. Om dit aan te kunnen tonen zou het onderzoek herhaald moeten worden met een gemiddeld aantrekkelijke actrice om een bodemeffect uit te sluiten.

De verwachting dat mannen een vrouw in een seksuele context altijd aantrekkelijker zouden vinden dan in een neutrale context werd gedeeltelijk bevestigd. De pornoactrice werd in een seksuele context significant aantrekkelijker gevonden dan in een neutrale context. De romantische actrice (Angelina Jolie) werd echter in beide condities even aantrekkelijk gevonden. De context lijkt hier dus geen invloed te hebben op de aantrekkelijkheid. Dit zou wellicht verklaard kunnen worden door de inhoud van de seksfilmmpjes. Bij de expliciete pornografie trad er wel een effect op maar bij de liefdevolle, meer impliciete seksscène trad er geen effect op. In dat geval zou onderzocht kunnen worden waarin het verschil zit waardoor het effect wel zal optreden. Wat opvalt is dat de aantrekkelijkheid van de pornoactrice zelfs in een seksuele context niet de aantrekkelijkheid van Angelina Jolie overtreft. Het zou kunnen zijn dat seksuele context maar tot op een zekere hoogte van invloed is op de beoordeling van aantrekkelijkheid. Dit zou dan ook kunnen verklaren waarom er bij de conditie met Angelina Jolie geen effect van conditie optreedt.

De hypothese dat bij mannen een meer expliciete seksuele context tot een hogere aangegeven aantrekkelijkheid van de actrice zal leiden dan een minder expliciete seksuele context werd met dit onderzoek dan ook niet bevestigd. Toch zou

hier een kanttekening bij geplaatst kunnen worden omdat het verschil in toegenomen aantrekkelijkheid na het plaatsen in een seksuele context significant groter is bij een pornografische context dan bij een romantische seksuele context. Als de actrices in een neutrale conditie al even aantrekkelijk waren geweest zou het effect misschien wel gevonden kunnen worden. Om dit te onderzoeken zou het onderzoek dus herhaald moeten worden met twee gemiddeld even aantrekkelijke actrices.

Voor vrouwen werd er wel een verschil aantrekkelijkheid van de actrices gevonden in de seksuele context. De verwachting was dat voor vrouwen een actrice in een romantische seksuele context aantrekkelijker zou worden gevonden dan een actrice in een pornografische seksuele context. Dit wordt in de resultaten ook aangetoond. Het lijkt een bevinding die de hypothese steunt maar er treedt geen significant verschil op tussen de aantrekkelijkheid van de actrices in een neutrale en seksuele context op. Al lijkt er wel een klein verschil op te treden die de hypothese bevestigt, die verschillen tussen de actrices in neutrale en seksuele context zijn niet significant. Om het verschil wellicht wel significant te kunnen aantonen zou het onderzoek met twee even aantrekkelijke actrices gerepliceerd worden.

## **Onderzoek 2**

Het onderzoek naar het sekseverschil in subjectieve opgewondenheid bij het bekijken van seksfilms kan nu besproken worden nu de mogelijke effecten van verschil in aantrekkelijkheid van de actrices in die filmpjes onderzocht zijn.

### **Methode**

#### *Participanten en design*

Aan het onderzoek hebben 104 mensen deelgenomen (63 mannen en 41 vrouwen).



De participanten waren voornamelijk studenten van de Universiteit van Utrecht en de Hoge School van Utrecht. Het onderzoek bestond uit een 2x2x2 between subjects design met als onafhankelijke variabelen Geslacht, Setting en Filmpje. Afhankelijke variabelen waren scores op vragen van een vragenlijst die in het onderzoek moest worden ingevuld door de participanten. De variabele Geslacht is het geslacht van de participant die aan het onderzoek meedeed. De variabele Setting maakte onderscheid in welke setting de participant het onderzoek onderging. Er werd in dit onderzoek gebruikt gemaakt van een privé setting en een publieke setting. De variabele Filmpje maakte onderscheid in welke van twee filmpjes de participant te zien kreeg. Het onderzoek maakte gebruik van een expliciet pornografisch seksfilmpje en een romantisch liefdevol seksfilmpje.

### *Procedure*

Participanten werden geworven door te flyeren en door postertjes rond de Universiteit te hangen. Bij aankomst bij het lab werden proefpersonen gevraagd om hun jassen en tassen in een kluisje te leggen en hun telefoon uit te zetten. Voor aanvang van het onderzoek moesten participanten een instemmingverklaring invullen voor deelname aan het onderzoek. De proefleider deelde de proefpersoon vervolgens ad random in een van de Setting-condities (privé/publieke) in. De privé conditie houdt in dat de proefpersoon in een onderzoekshokje met alleen een computer geplaatst werd. Daar startte de proefleider het computerprogramma op die het onderzoek bevatte. De publieke conditie houdt in dat de proefpersoon samen met een andere proefpersoon, of een confederate die zich voordeed als een proefpersoon, door de proefleider naar een grotere ruimte geleid werd. Daar laat de proefleider de twee proefpersonen ieder achter een computer plaatsnemen, die naast elkaar stonden maar door een tafelwand

gescheiden werden. De wand tussen de computers benam het zicht naar de andere computer maar de proefpersonen konden elkaar nog wel zien zitten. Vervolgens werd voor beide proefpersonen in de publieke setting het computerprogramma met het onderzoek opgestart. In beide condities werd op de computer verdere instructies over het onderzoek gepresenteerd. Hierin werd verteld dat de proefpersoon aan een onderzoek naar emoties aan het deelnemen was en dat er een filmpje met emotionele lading getoond zou worden waarna ze een aantal vragen moesten beantwoorden. Na instemming voor het kijken naar de filmpjes begon dan het onderzoek. In alle condities, dus ongeacht man of vrouw, publieke- of privé-setting, deelde de computer de proefpersoon vervolgens ad random in een van de twee Filmpje-condities (pornografisch/romantisch) in. De filmpjes waren dezelfde als die in onderzoek 1 gebruikt werden.

Na het filmpje werd door de computer een korte vragenlijst gepresenteerd waarin de participanten hun mening moesten geven over een aantal onderwerpen naar aanleiding van het zojuist door hun bekeken filmpje. De vragenlijst bestond uit stellingen waarop de proefpersonen hun mening op een 5-punts Likert schaal moesten geven. Onderwerpen die in deze vragenlijst naar voren kwamen betroffen onder andere de opgewondenheid naar aanleiding van het filmpje, de mate van schaamte, de mate van normen- en waardenoverschrijding, en de mate van walging. De onderwerpen waren gespitst naar de onderwerpen uit de hypothesen van dit onderzoek. De vragenlijst is te vinden in bijlage 1. Verder moesten ze nog een aantal demografische gegevens invullen en konden ze naar de proefleider terug keren. Bij terugkomst bij de proefleider kregen de participanten 6 euro uitbetaald en werden ze gedebriefd. Proefpersonen waren ongeveer 12 minuten kwijt met het voltooien van het onderzoek.

## **Analyse**

### *Analysemethodes en variabelen*

Voor het analyseren van de ingevulde data over de proefpersonen zijn meerdere (Uni)ANOVA gebruikt. De onafhankelijke variabelen waren steeds Geslacht, Filmpje en Setting, en voor de afhankelijke variabele werden scores op vragen uit de vragenlijst gebruikt. Door de interne consistentie van verschillende items uit de vragenlijst te berekenen ontstonden drie onderwerpen die als afhankelijke variabelen konden dienen. De items over de normen en waarden van de participant vertoonden een onderlinge samenhang met een Cronbach's Alpha van .929 en werden geschaald als de variabele Normenwaarden. De items over schaamte vertoonden een onderlinge samenhang met een Cronbach's Alpha van .764 en werd geschaald als de variabele Schaamte. Het item over opwindendheid van het filmpje werd sterk genoeg gevonden en werd doordoor op zichzelf gebruikt als de variabele Opwindend.

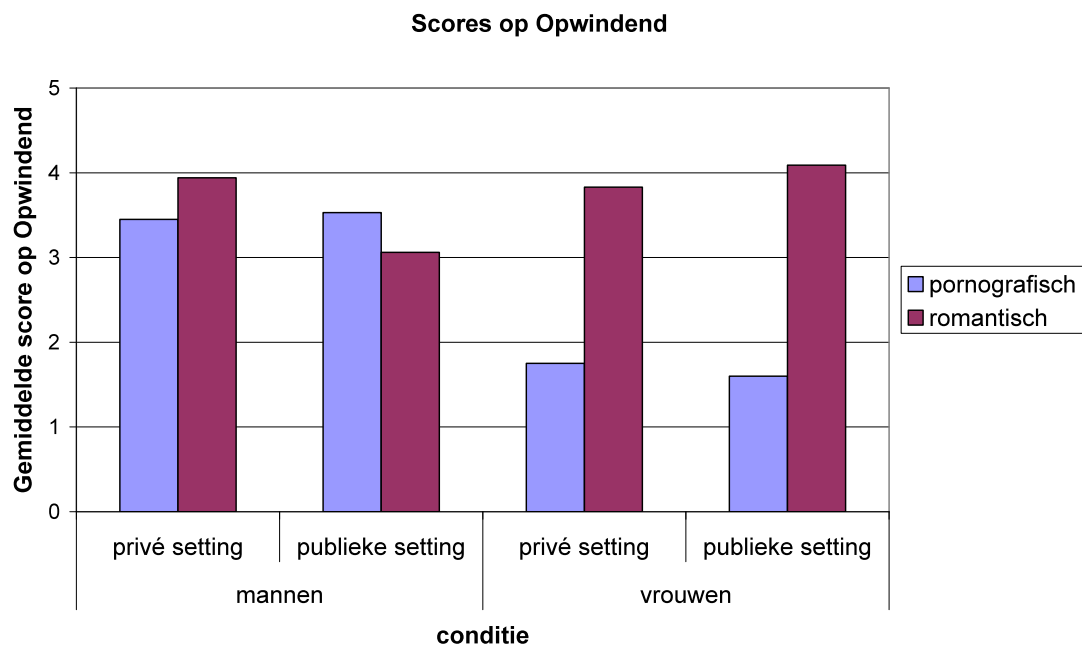
## **Resultaten**

Voor alle drie de afhankelijke variabelen Opwindend, Normenwaarden en Schaamte is een aparte ANOVA uitgevoerd en zullen een voor een besproken worden.

### *Opgewondenheid*

De opgewondenheid werd gemeten door de scores te gebruiken op het item uit de vragenlijst die vroeg hoe opwindend de ondervraagde het filmpje vond. Uit de analyse met een ANOVA met onafhankelijke variabelen Geslacht, Setting en Filmpje kwam een significante drieweginteractie naar voren op Opwindend,  $F(1,96) = 4.177$ ,  $p = .044$ ,  $\eta_p^2 = .042$ . Uit simple comparisons blijkt dat mannen ( $M=3.50$ ,  $SD=.94$ ) gemiddeld de pornografische filmconditie significant opwindender vonden dan

vrouwen ( $M=1.67$ ,  $SD=.77$ ),  $F(1,96) = 53.809$ ,  $p = .000$ ,  $\eta_p^2 = .359$ . De resultaten laten ook zien dat vrouwen gemiddeld een romantische seksscène ( $M=3.96$ ,  $SD=.56$ ) opwindender vinden dan een pornografische ( $M=1.67$ ,  $SD=.77$ )  $F(1,96) = 78.84$ ,  $p = .000$ ,  $\eta_p^2 = .451$ . Ook tonen de resultaten dat mannen de romantische seksscène in een publieke setting ( $M=3.06$ ,  $SD=.85$ ) minder aantrekkelijk vinden als in een privé setting ( $M=3.94$ ,  $SD=.83$ )  $F(1,96) = 9.57$ ,  $p = .003$ ,  $\eta_p^2 = .091$ .

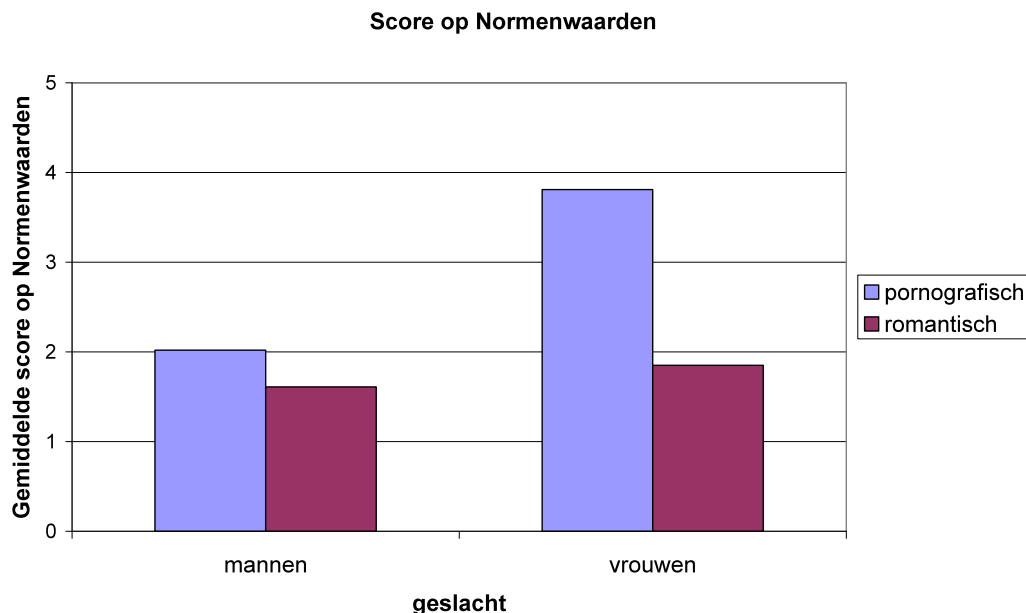


**Fig. 2** Gemiddelde scores van mannen en vrouwen op Opwindend in alle condities. De scores geven de mate van opwindendheid van de filmpjes op een schaal van 1 tot 5 aan voor mannen en vrouwen in alle condities.

### *Normen- en waardenoverschrijding*

De mate van overschrijding van normen en waarden werden gemeten door de schaalcores van Normenwaarden uit de vragenlijst te gebruiken. Met die vragenlijst werd gemeten in hoeverre het filmpje tegen de normen en waarden van de ondervraagde in ging. Er werd een ANOVA uitgevoerd met onafhankelijke variabelen Geslacht, Setting en Filmpje. Een significante interactie tussen Filmpje en Geslacht kwam uit de analyse  $F(1,96) = 15.21$ ,  $p = .000$ ,  $\eta_p^2 = .152$ . De resultaten zijn in figuur

3. uiteengezet. Uit de resultaten valt op te maken dat voor mannen geen significant verschil in normen- en waardenoverschrijding tussen de filmpjes bestaat  $F(1,96) = 3.07, p = .083, \eta_p^2 = .031$  maar dat voor vrouwen het pornografische filmpje ( $M=3.81, SD=.95$ ) een significant hogere score dan het romantische seksfilmpje ( $M=1.85, SD=.88$ ) op normen- en waardenoverschrijding teweegbracht  $F(1,96) = 45.93, p = .000, \eta_p^2 = .324$ . Die mate van normen- en waardenoverschrijding is voor vrouwen ( $M=3.81, SD=.95$ ) ook veel groter dan voor mannen ( $M=2.02, SD=.90$ )  $F(1,96) = 41.08, p = .000, \eta_p^2 = .300$ . De variabele Setting had verder geen significante invloed op Normenwaarden.



**Fig. 3** Gemiddelde scores op Normenwaarden van mannen en vrouwen in de condities pornografisch en romantisch. De scores geven voor beide filmpjes de gemiddelde mate van overschrijding op een schaal van 1 tot 5 van normen en waarden aan voor mannen en vrouwen.

### *Schamen*

De mate van schamen werd gemeten door de gemiddeld scores op Schamen te gebruiken. Met dit geschaalde item werd gemeten in hoeverre de participanten zich schaamden tijdens het kijken van het filmpje. Er werd een ANOVA uitgevoerd met

onafhankelijke variabelen Geslacht, Setting en Filmpje. Uit de analyse volgde een significant hoofdeffect van Geslacht op Schamen  $F(1,96) = 8.606, p = .004, \eta_p^2 = .082$ . Vrouwen en mannen scoren dus significant verschillend op de mate van Schamen tijdens het kijken van de filmpjes. Uit simple comparisons blijkt dat vrouwen ( $M=2.20, SD=.82$ ) zich meer schamen dan mannen ( $M=1.73, SD=.70$ ) voor het kijken naar seksfilmpjes. Er werd net geen significant hoofdeffect van de variabele Filmpje op Schamen gevonden,  $F(1,96) = 2.806, p = .097, \eta_p^2 = .028$ . Dit betekent dat de participanten beide filmpjes even beschamend vonden om te kijken. De variabele Setting had geen significant effect op Schamen,  $F(1,96) = .072, p = .789, \eta_p^2 = .001$ .

## **Discussie**

Uit de resultaten voor opgewondenheid blijkt dat mannen gemiddeld de pornografische filmconditie significant opwindender vonden dan vrouwen. Deze resultaten bevestigen de hypothese dat mannen pornografische filmpjes opwindender vinden dan vrouwen. De resultaten laten ook zien dat vrouwen gemiddeld een romantische seksscène opwindender vinden dan een pornografische. Hiermee wordt ook de hypothese dat vrouwen een romantisch seksfilmpje opwindender vinden dan een pornografisch seksfilmpje bevestigd. Ook tonen de resultaten dat mannen de romantische seksscène in een publieke setting minder aantrekkelijk vinden als in een privé setting. Ook dit resultaat bevestigt dus de hypothese. Deze resultaten ondersteunen de stelling dat er een sekseverschil is in mate van opgewondenheid voor verschillende filmpjes. Waar de verschillen in opgewondenheid aan liggen wordt geprobeerd aan te tonen met de resultaten op de mate van normen- en waardenoverschrijding.

Bij vrouwen kreeg het pornografische filmpje een significant hogere score dan het romantische seksfilmpje op normen- en waardenoverschrijding. Die mate van normen- en waardenoverschrijding is voor vrouwen ook veel groter dan voor mannen. Dit betekent dat vrouwen het pornografische filmpje veel meer tegen hun normen en waarden in vinden gaan dan mannen maar dat het romantische filmpje bij mannen en vrouwen evenveel (of even weinig) tegen hun normen en waarden in gaan. Dit bevestigt de gestelde hypothesen over normen- en waardenoverschrijding. De variabele Setting had verder geen significante invloed op Normenwaarden. Of de filmpjes dus in een privé of publieke setting bekeken werden maakte voor de participanten geen verschil op de mate van normen- en waardenoverschrijding.

Uit de analyse volgde een significant hoofdeffect van Geslacht op Schamen. Vrouwen en mannen scoren dus significant verschillend op de mate van Schamen tijdens het kijken van de filmpjes. Vrouwen bleken zich meer te schamen voor het kijken naar seksfilmpjes dan mannen. De scores op Schamen zijn voor mannen en vrouwen beide erg laag dus de vraag is in hoeverre je iets uit deze resultaten kan concluderen. Er werd net geen significant hoofdeffect van de variabele Filmpje op Schamen gevonden. Dit betekent dat de participanten beide filmpjes even beschamend vonden om te kijken. Toch valt er enigszins een trend waar te nemen dat het pornografische filmpje iets beschamender wordt gevonden om naar te kijken. Wellicht zou er bij een grotere onderzoekspoule wel een significant effect optreden. De variabele Setting had geen significant effect op Schamen. Participanten schaamden zich dus even veel (even weinig) tijdens het kijken van de filmpje in een privé als in een publieke setting.

De variabele Setting had geen significant effect op Schamen. Toch werd op Opwindendheid een effect gevonden waarin mannen in een publieke setting het

romantische seksfilmpje minder opwindend vonden dan in een privé setting. Het zou kunnen zijn dat dit door schaamte of normen- en waardenoverschrijding bewerkstelligd is. Als mannen zich schamen om een romantische seksscène te kijken waar andere mensen bij zijn, omdat dit misschien niet stoer is of niet bij mannen past, zullen zij daarom misschien aangeven dat ze de seksscène niet zo opwindend vinden. Op die manier zou Setting een indirecte werking kunnen hebben op schaamte.

### **Algemene discussie**

Uit onderzoeken zoals die van Suschinsky, Lalumière en Chivers (2009) bleek dat mannen en vrouwen verschillen in hun overeenkomst tussen fysiologische en subjectieve opgewondenheid bij het bekijken van seksuele stimuli. De subjectieve opgewondenheid was bij vrouwen vaak significant lager dan de fysiologische opgewondenheid. Onderzoek van Chivers, Seto, Lalumière, Laan, & Grimbos (2010) toont aan dat het verschil ontstaat uit een psychologisch mechanisme en niet een biologisch. In dit onderzoek werd onderzocht of de lagere subjectieve opgewondenheid bij vrouwen een resultaat is van de overschrijding van sociale normen en waarden van de maatschappij die optreedt bij het zien van pornografisch materiaal. Er werd beredeneerd dat door activatie van normen en waarden een human alarm system op zou treden waardoor vrouwen zich distantiëren van de context en handelingen die in een pornografische film voorkomen. De reden waarom mannen wel een hoge subjectieve opgewondenheid toonden bij het zien van pornografisch materiaal is omdat zulk materiaal niet de normen en waarden van de maatschappij op het gebied van seks voor mannen overschrijdt, waardoor er ook geen human alarm system optreedt. Er werd daarom onderzocht of er een sekseverschil is in normen- en waardenoverschrijding en in opgewondenheid.



Uit het onderzoek komt naar voren dat vrouwen een pornografisch filmpje minder opwindend vinden dan een romantische seksscène. Ook kwam naar voren dat vrouwen een pornografisch filmpje meer tegen hun normen en waarden in vinden dan een romantische seksscène. Omdat een romantische seksscène wel opwindend wordt gevonden, en niet tegen de normen en waarden in gaat, kan er geconcludeerd worden dat het niet aan het vertoon van bloot te danken is dat vrouwen seksuele filmpjes niet opwindend vinden. De lage subjectieve opgewondenheid moet liggen aan de context en de handelingen die pornografische films verbeelden. Omdat mannen het pornografische filmpje wel redelijk opwindend vinden en niet erg tegen hun normen en waarden in vinden zou het betekenen dat de normen en waarden voor mannen anders zijn dan voor vrouwen en dat die normen en waarden ook niet worden overschreden. Dit zou betekenen dat een human alarm system bij vrouwen wel optreedt bij het bekijken van pornografische filmpjes en bij mannen niet optreedt.

Er werd verwacht dat de werking van het human alarm system bij pornografische films ook een sekseverschil teweeg zou brengen bij de beoordeling van aantrekkelijkheid van de actrice in de films. Er zou dan op een ander gebied een indirect effect optreden van de normen- en waardenoverschrijding, die aangeeft dat het voor vrouwen niet geaccepteerd is om pornografische films te bekijken. Omdat er een negatief affect ontstaat door de normen- en waardenoverschrijding wordt verwacht dat vrouwen een actrice in een pornografische context minder aantrekkelijk vinden dan in een neutrale context. Voor mannen worden de normen en waarden niet overschreden bij het bekijken van pornografische films dus daar werd verwacht dat de actrice in een seksuele context aantrekkelijker zou worden gevonden dan in een neutrale context. Voor mannen werd in dit onderzoek inderdaad gevonden dat een actrice in een pornografische context aantrekkelijker werd gevonden dan in een

neutrale context. Voor vrouwen werd het effect van normen- en waardenoverschrijding echter niet duidelijk. Het maakte niet uit of de actrice in een pornografische of een neutrale context getoond werd op de beoordeling van aantrekkelijkheid. Een mogelijke reden waarom er bij vrouwen geen verschil werd gevonden is misschien dat door het human alarm system vrouwen meer analytisch naar de actrice gaan kijken waardoor ze niet worden beïnvloed door de context, die voor mannen schijnbaar wel van belang is. Toch wordt de actrice in een romantische seksscène, waar het human alarm system waarschijnlijk niet optreedt, ook niet aantrekkelijker gevonden dan in een neutrale context. Het is dus mogelijk dat een seksuele context voor vrouwen gewoon geen effect heeft op beoordelingen van aantrekkelijkheid.

Er zijn een aantal beperking in dit onderzoek waar bij volgend onderzoek rekening mee gehouden kan worden. Ten eerste was de onderzoekspoule redelijk klein. Er waren gemiddeld 13 mensen per conditie. Als er een grotere onderzoekspoule gebruikt wordt zouden sommige effecten misschien beter zichtbaar zijn. In het onderzoek werd gebruik gemaakt van stimulus materiaal dat niet helemaal te vergelijken was. De pornoactrice werd veel minder aantrekkelijk gevonden dan de hollywoodactrice. Hierdoor was het soms onduidelijk of er wel of niet een effect ontstond. Ook was er een kans op bodem- of plafondeffecten omdat de actrices niet even aantrekkelijk waren. Voor volgend onderzoek zou gebruik kunnen worden gemaakt van beter vergelijkbaar stimulus materiaal. Een effect wat niet echt naar voren kwam was de normen- en waardenoverschrijding voor mannen. Er werd gehoopt dat sommige condities ook voor mannen normen- en waardenoverschrijdend zouden zijn. Als dat immers zou optreden zou gekeken kunnen worden of normen- en waardenoverschrijding ook voor mannen effect heeft op de mate van opwindendheid

van de seksuele filmpjes. In vervolgonderzoek zou gekeken kunnen worden welke situaties voor mannen normen- en waardenoverschrijdend zijn zodat die gebruikt kunnen worden om het human alarm system voor te activeren.

Uit dit onderzoek kan geconcludeerd worden dat er bij vrouwen een hogere normen- en waardenoverschrijding plaats vindt bij het bekijken van pornografische films dan bij mannen en dat tegelijkertijd de pornografische films door vrouwen ook minder opwindend werden gevonden dan door mannen. Dit impliceert dat er een sekseverschil is in normen en waarden over seks en dat die normen en waarden de mate van opgewondenheid bij het bekijken van pornografische films beïnvloeden.

### **Literatuurlijst**

Abe1, G.A., Barlow, D.H., Blanchard, E.B., & Mavissakalian, M. (2005).

Measurement of sexual arousal in male homosexuals: Effects of instructions and stimulus modality. *Archives of Sexual Behavior*, 4(6), 623-629.

Baumeister, R.F. (2000). Gender differences in erotic plasticity: The female sex drive as socially flexible and responsive. *Psychological Bulletin*, 126(3), 347-374.

Baumeister, R. F., Catanese, K. R., & Vohs, K. D. (2001). Is there a gender difference in strength of sex drive? Theoretical views, conceptual distinctions, and a review of relevant evidence. *Personality and Social Psychology Review*, 5(3), 242-273.

Baumeister, R. F. (2004). Gender and erotic plasticity: sociocultural influences on the sex drive. *Sexual and Relationship Therapy*, 19(2), 133-139.

Bos, K. van den., Ham J., Lind, E.A., Wiljo, M.S., Essen, J. van., & Rijpkema, M.

(2008). Justice and the human alarm system: The impact of exclamation points

- and flashing lights on the justice judgment process. *Journal of Experimental Social Psychology*, 44, 201–219.
- Chivers, M.L. (2005). A brief review and discussion of sex differences in the specificity of sexual arousal. *Sexual and Relationship Therapy*, 20(4), 377-390.
- Chivers, M. L., & Bailey, J. M. (2005). A sex difference in features that elicit genital response. *Biological Psychology*, 70, 115–120.
- Chivers, M. L., Lalumière, M. L., & Suschinsky, K. D. (2009). Sex differences in patterns of genital sexual arousal: Measurement artifacts or true phenomena? *Archives of Sexual Behavior*, 38, 559-573.
- Chivers, M. L., Seto, M. C., Lalumière, M. L., Laan, E., & Grimbos, T. (2010). Agreement of self-reported and genital measures of sexual arousal in men and women: A meta-analysis. *Archives of Sexual Behavior*, 39, 5-56.
- Hald, G.M. (2006). Gender differences in pornography consumption among young heterosexual danish adults. *Archives of Sexual Behavior*, 35, 577–585.
- Lin, C. A. (1998). Uses of sex appeals in prime-time television commercials. *Sex Roles*, 38(5-6), 461-475.
- Murnen, S. K., & Stockton, M. (1997). Gender and self-reported sexual arousal in response to sexual stimuli: A meta-analytic review. *Sex Roles*, 37(3-4), 135-153.
- Pennebaker, J. W., Roberts, T. (1992). Toward a his and hers theory of emotion: Gender differences in visceral perception. *Journal of Social and Clinical Psychology*, 11(3), 199-212.

## **Bijlagen**

**Bijlage 1.** Vragenlijst uit Onderzoek 2. Participanten moesten op een schaal van 1 tot 5 aangeven in hoeverre ze het met de stellingen eens waren.

- Het filmpje was opwindend.
- Ik raakte tijdens het filmpje opgewonden.
- Ik vond het gebeuren walgelijk.
- Ik had er graag nog langer naar gekeken.
- Ik vond dit filmpje eigenlijk niet kunnen.
- Dit soort filmpjes geven een fout beeld weer.
- Dit soort filmpjes zijn heden ten dagen geen probleem meer.
- Dit soort filmpjes vind ik moreel problematisch.
- Dit filmpje gaat tegen mijn normen en waarden in"
- Ik schaam me op dit moment.
- Ik schaam me ervoor dat ik voel dat ik lichamelijk opgewonden raak van de seksscène.
- Ik schaam me voor mijn lichamelijke reactie volgend op het kijken van de seksscène.
- Als ik een seksscène heb gezien schaam ik me om dit aan een groep andere mensen te vertellen.
- Ik zou mij te veel schamen om uit mijzelf een seksscène te gaan kijken.
- Ik kon mijn lichamelijke reactie op het filmpje controleren.
- Ik wilde mijn lichamelijke reactie op het filmpje controleren.
- Ik voel me over het algemeen seksueel aantrekkelijk.
- Ik ben seksueel actief.

- Ik ben seksueel geremd.
- Ik vond de actrice in het filmpje aantrekkelijk.

**Bijlage 2.** Stageverslag van de interne onderzoeksstage van Sociale Psychologie bij Michael Häfner.

### **Stageverslag**

Ik heb voor een interne stage gekozen omdat een academische stage meer mijn voorkeur had dan een praktijkstage. Ik had de verwachting dat de onderwerpen die in een interne stage aan bod kwamen meer algemene sociaal psychologische kennis zouden opleveren dan in een externe stage. Van de onderwerpen die aangeboden werden sprak die van Michael Häfner mij het meeste aan omdat het mij een universeel en tijdloos onderwerp leek. Bovendien vond ik de onderwerpen van de andere onderzoekers veelal op de een of andere manier niet relevant om te onderzoeken of te abstract.

De werkwijze van de interne stage beviel mij goed. Het begon met een korte inleiding in het onderwerp dat dhr. Häfner aan het onderzoeken was. Vervolgens werd mij geïnstrueerd om me zelf wat beter in dat onderwerp te verdiepen. Na dit gedaan te hebben kwamen we dan weer bijeen en werd het onderwerpen wat dieper besproken en werd de nadruk op een aantal verklaringen van het probleem dat centraal stond besproken. Hierin werd voor mij ook de mogelijkheid gegeven om mijn eigen mening en kijk op de verklaringen te geven.

Wat ik over de interne stage gehoord had was dat ik waarschijnlijk veel in het onderzoekslab aan het werk zou zijn. Dit sprak mij in eerste instantie niet erg aan omdat het mij een beetje een hersenloos tijdverdrijf leek te zijn. Toch merkte ik al

gauw dat ik ook in de ontwerpfase van de onderzoeken betrokken zou zijn waardoor ik de kans kreeg om mijn kennis over het opzetten van een onderzoek kon uitbreiden. Tijdens stagebijeenkomsten werd er dan gebrainstormd, met af en toe ook de andere stagiaires, over hoe een effect het beste kon worden aangetoond in de labruimte. Ook tijdens het werken in de labruimtes leerde ik meer over wat er komt kijken bij een onderzoeksproces en welke problemen je allemaal tegen het lijf kan lopen.

Mijn stageuren op de universiteit bestonden vooral uit brainstormsessies en het uitvoeren van onderzoeken in de labruimtes. Een aantal keren werkte ik met de andere stagiaires in de labruimte bij onderzoeken van dhr. Häfner of andere onderzoekers en een aantal keren werkte ik met de andere stagiaires aan onze eigen (voor)onderzoeken.

Door, mede door de brainstorm sessies, veel over het onderwerp na te denken, werd mijn kennis over het onderwerp steeds groter en kon ik naar een specialisatie voor een eigen onderzoek toewerken die mijn eigen voorkeur had. Hierin werd ik goed geholpen door mijn begeleider. Als iets niet helemaal duidelijk voor mij was kon ik altijd binnen korte tijd een afspraak maken of zelfs direct bij zijn kantoor langslopen. Ook via de mail was de respons altijd heel snel. De begeleider leek altijd enthousiast om feedback te geven als iets niet helemaal duidelijk was. De stageperiode was daarom buiten zeer leerzaam ook nog eens erg aangenaam.